

Orijinal Makale / Original Article

Narko-terörizm kavramı ve tarihsel gelişimi: Uyuşturucu trafiğiyle bağlantılı gruplara yönelik bir analiz modeli

The concept of narco-terrorism and its historical development: A model of analysis on the drug-trafficking groups

Onur AĞKAYA^{a*}, Ayfer GENÇ YILMAZ^b, Gül Pınar ERKEM GÜLBOY^c

^aBağımsız Araştırmacı

^bİstanbul Ticaret Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, İstanbul, Türkiye

^cİstanbul Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, İstanbul, Türkiye

^aIndependent Researcher

^bDepartment of Political Science and International Relations, Istanbul Ticaret University, Istanbul, Turkey

^cDepartment of Political Science and International Relations, Istanbul University, Istanbul, Turkey

MAKALE BİLGİSİ

Makale Hakkında

Geliş tarihi: 01 Nisan 2022

Kabul tarihi: 03 Ağustos 2022

Anahtar kelimeler:

Narko-terörizm, terörizm, uyuşturucu trafiği, uyuşturucu ticareti, FARC, Taliban

ARTICLE INFO

Article history

Received: 01 April 2022

Accepted: 03 August 2022

Key words:

Narco-terrorism, terrorism, drug trafficking, drug trade, FARC, Taliban

ÖZ

Bu makalede 'narko-terörizm' ve bu kavrama dair yaklaşımlar ele alınmaktadır. Narko-terörizm ilk olarak politik bir söylem olarak ortaya çıkmış; daha sonra pratiklerin etkisiyle dönüşüme uğramıştır. 1990'lardan itibaren akademik literatüre giren kavram birçok çalışmanın konusunu oluşturmuştur. Bu çalışmada, ilk olarak narko-terörizm tartışması yapılmakta ve büyük uyuşturucu kartelleri tarafından gerçekleştirilen dönemsel sistematik şiddet 'gerçek narko-terörizm' olarak kabul edilmektedir. Akabinde, narko-terörist olarak nitelendirilen terör örgütleri ve gerilla gruplarının sınıflandırılması için bir modelleme sunulmaktadır. Sunulan model, FARC ve Taliban örneklerine uygulanarak iki örgütün narko-terörizm açısından analizleri ortaya konulmaktadır. Buna göre çalışma, narko-terörizm tanımına tam olarak uymasına rağmen, Kolombiyada devlet ve uluslararası aktörler tarafından meşru muharip bir taraf olarak tanınması nedeniyle FARC'ın tam olarak bir narko-terör örgütü olarak sınıflandırmasının zor olduğunu savunmaktadır; ancak, Taliban'ın, uyuşturucu trafiğinin her aşamasında aktif olması ve meşru bir örgüt olarak kabul edilmemesi nedeniyle narko-terör örgütü olduğu sonucuna ulaşmaktadır. Çalışma, hem Türkiye'de devam eden terör sorunu için hem de dünyadaki diğer benzer uyuşturucu trafiğiyle bağlantılı terör vakalarının anlaşılabilmesi ve anlamlandırılabilmesine dair gelecek çalışmalara bir örnek sunarak literatüre katkıda bulunmaktadır.

Atıf için yazım şekli: Ağkaya O, Genç Yılmaz A, Erkem Gülboy GP. Narko-terörizm kavramı ve tarihsel gelişimi: Uyuşturucu trafiğiyle bağlantılı gruplara yönelik bir analiz modeli. Yıldız Sos Bil Ens Der 2022;6:1:22–35.

*Sorumlu yazar / Corresponding author

*E-mail adres: onuragkaya@gmail.com

ABSTRACT

This article analyzes ‘narco-terrorism’ and the related approaches focusing on the concept. Narco-terrorism emerged as a political discourse and transformed due to the practices. From the 1990s, the concept entered into academic literature and has become the focal point of numerous studies. Firstly, the study recognizes the periodical systematic violence the major drug cartels perpetrated as ‘real narco-terrorism’. Followingly, the paper introduces a model to classify the groups that have been identified as narco-terrorists. The study further analyzes the cases of FARC and Taliban by applying the suggested model to these two groups. Accordingly, the study argues that although it entirely portends the definition of narco-terrorism, classifying the FARC categorically as a narco-terrorist organization is problematic due to its recognition as a legitimate combatant organization by the Colombian state and the international society. On the other hand, the study concludes that the Taliban is a narco-terrorist organization since it is active at every stage of drug trafficking and is not considered a legitimate organization by the international society. The paper contributes to the literature by offering an exemplary analysis to be used on the ongoing problems and terrorism-related to drug trafficking both in Turkey and identical cases around the globe.

Cite this article as: Ağkaya O, Genç Yılmaz A, Erkem Gülboy GP. Narko-terörizm kavramı ve tarihsel gelişimi: Uyuşturucu trafiğiyle bağlantılı gruplara yönelik bir analiz modeli. Yıldız Sos Bil Ens Der 2022;6:1:22–35.

GİRİŞ

Soğuk Savaş boyunca, uluslararası ilişkilerde devletleri birincil aktörler olarak kabul eden ve devletler-arası savaş riskini merkezine alan güvenlik anlayışı hâkim olmuştur. Ancak, 1990’ların başından itibaren, devlet-dışı aktörlerin hem yerel hem de küresel siyasete etkilerinin daha görünür hâle gelmesinin etkisiyle, organize suçlar ve yasadışı göç gibi düzensiz tehditler daha belirleyici olmaya başlamıştır. Nihayetinde hem akademik alanda hem de uluslararası ilişkilerde devlet-dışı aktörlerin yapılarını, yerlerini ve pratiklerini daha dikkatli biçimde inceleyerek anlamlandırmaya çalışan yeni güvenlik yaklaşımları ortaya çıkmıştır (Chenoweth & Lawrence, 2010; Kaldor & Rangelov, 2014; Caverty & Balzacq, 2017). Bu çerçevede, organize suçlarla ve bilhassa yasadışı olarak kategorize edilen uyuşturucu madde trafiği¹ ile bağlantılı tehditler, küresel siyasette gündem belirleyici bir mevzuaya dönüşmüştür.

Bu çalışmanın konusunu oluşturan narko-terörizm olgusu ve kavramsallaştırması, 1980’li yılların hemen başında Latin Amerika’da, uyuşturucu trafiğinden kâr sağlayan organize suç örgütlerinin, güvenlik güçlerini ve sivilleri hedef alan terör eylemlerini ifade etmek için kullanılmıştır. Daha sonraki dönemde ise narko-terörizm, transnasyonal niteliğine göndermede bulunularak, devletlerin ve toplumların güvenliğini tehdit eden en önemli unsurlardan biri olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Söz konusu olgu, kavramsallaştırılması ve ilgili yaklaşımlar, 11 Eylül 2001’de

Amerika Birleşik Devletleri’nin (ABD) New York kentinde gerçekleşen terör saldırılarının (9/11) sonrasında, küresel ölçekte tanınırlık kazanmıştır (Bjørnheged, 2004, s.305). 9/11’in sorumlusu El-Kaide terör örgütünün, ilgili saldırıları gerçekleştirmek için kullandığı ekonomik kaynakları ağırlıklı olarak uyuşturucu madde ticaretinden sağladığı argümanı, terörizm araştırmalarını bu zamana değin nispeten arka planda kalmış ve ihmal edilmiş olan terörizmin finansmanı meselesine yöneltmiştir (de Goede, 2018). Bununla birlikte, söz konusu hâl, narko-terörizmin aynı anda birden fazla terörizm türüne göndermede bulunan muğlak bir kavrama ve zaman zaman salt bir politik söyleme dönüşmesine neden olmuştur (Lewis, 2014). Tüm bunlara ek olarak, *narcos*² olarak adlandırılan belirli aktörler, yakın zamandaki faaliyetleriyle popülerleşerek hem akademik çalışmalara hem de çeşitli sanat ve kültür eserlerine konu olmuştur (Polit-Deñas, 2013).

Bu çalışma kapsamında, narko-terörizmin tarihsel süreçte ortaya çıkışından itibaren nasıl bir devinim içinde olduğu, öncelikle belirli bir küresel tehdit olarak tanımlanan bir kavram ve olguya dönüştüğü ve dönüştürüldüğü tartışılmakta ve sonrasında ortaya çıkan muğlaklığın, aynı zamanda hem uyuşturucu madde trafiği hem de terörizme karşı mücadelede sorunlar ortaya çıkardığı savunulmaktadır. Buna göre, narko-terörizm, ilk olarak Latin Amerika’da, önce Peru, sonra Kolombiya ve Meksika’da günümüzde de sürmekte olan bir şiddet sarmalı yaratmıştır. Ancak, özellikle ABD’nin 1980’lerden itibaren yoğunlaştırdığı ‘uyuş-

¹Bu çalışmada, yasadışı olarak sınıflandırılan psikoaktif maddelerin toptan ya da perakende olarak dağıtılması ve satılması karşılığında elde kâr gözetilen aktivitelere göndermede bulunan ve yaygın olarak kullanılan ‘uyuşturucu ticareti’ kavramı yerine, bu maddelerin üretimini, dağıtımının, akışımın ve tüketimini de içeren ‘uyuşturucu trafiği’ kavramı kullanılmaktadır.

²*Narcotraficantes*’in kısaltması olan *narco* çok genel bir tanımlamayla yasadışı olarak kabul edilen başta marihuana olmak üzere psikoaktif maddelerin ticaretinden kâr sağlayan kişiler için Latin Amerika’da kullanılan bir terimdir (Grillo, 2011, ss.97-98).

turucuya karşı savaş³ ve 2000’li yılların başından itibaren ‘terörizme karşı küresel savaş’ pratikleri ve söylemlerinin etkisiyle, narko-terörizm, başta El-Kaide, Hizbullah, PKK, Taliban gibi terör ya da FARC gibi gerilla örgütlerinin³ eylemleriyle bir tutulmaya başlanmıştır. Söz konusu sürecin, söylemlerin ve pratiklerin akademideki yansımaları ise ‘suç-terör bağlantısı’ kavramsallaştırmasında cisimleşmiştir (Makarenko, 2004a). Tüm bunlar göz önünde bulundurulurken, bu çalışmada, narko-terörizm tanımlamalarının ve narko-terörist örgütlerin sınıflandırılmasının, kavramı fazla genişlettiği ve bunun, aslında terörizmle ve uyuşturucu trafiğiyle mücadeleyi dar bir kalıba sıkıştırdığı argümanı ortaya konulmaktadır. Bu doğrultuda, bir terör örgütünün uyuşturucu trafiğinden finansman sağlamasının, söz konusu yapılanmayı tam olarak bir narko-terörist oluşuma dönüştürmediği ve örgütün eylemlerinin topyekün biçimde narko-terörizm olarak kategorize edilemeyeceği savunulmaktadır. Tarihsel-sosyolojik bir kavramsal çerçeveyi analiz aracı olarak benimseyen çalışmada, örnek olması açısından, birçoğu narko-terörist olarak kabul edilen bazı örgütlere dair bir değerlendirme ve modelleme sunulmaktadır.

Bu kapsamda çalışma üç ana kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda, uyuşturucu trafiğinin 1970’lerden itibaren gelişimi ve terör eylemleriyle ilişkisi ve buna bağlı olarak nasıl birden çok narko-terörizm tanımının ortaya çıktığı tarihsel bir perspektifle ortaya konulacaktır. Bu kapsamda narko-terörizm, ilk ortaya atıldığı forma uygun olarak, kurumları ve sivil toplumu sindirmek ve korkutmak amacıyla uyuşturucu kartelleri⁴ tarafından kullanılan bir strateji olarak ele alınmaktadır. Bu bölümde, narko-terörizmle özdeşleşen Kolombiya ve Meksika’daki süreçler incelenmekte ve son yıllarda kullanılmaya başlanan ‘suçlu ayaklanması’ kavramına değinilmektedir. Aynı bölüm, son olarak, Afganistan’daki uyuşturucu madde trafiğini ele almakta ve 9/11 Saldırılarından sonra, narko-terörizmin, diğer ülkelerdeki örgütler için de kullanılmaya başladığı tartışılmaktadır. İkinci bölümde, suç-terör bağıntısı temelinde sunulan analitik çerçeve tartışılmaktadır. Bu şekilde, başta terörizm ve güvenlik çalışmaları, kriminoloji, barış çalışmaları ve çatışma çözümü gibi farklı disiplinlerden sağlanan perspektiflerle narko-terörizm tanımları ve çalışmanın kavramsal tartışması ortaya konulmaktadır. Son bölümde, çalışmada sunulan narko-terörizm modellemesi ekseninde, FARC ve Taliban örgütlerinin analizi gerçekleştirilmektedir. İlgili terörist oluşumların, suç-terör bağıntısının neresinde durdukları ve bu örgütlerin narko-terörist olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği değerlendirilerek çalışma sonlandırılmaktadır.

NARKO-TERÖRİZMİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Narko-terörizm kavramı, 2000’li yılların başından itibaren sıklıkla kullanılmakta, fakat birden fazla şiddet formu içeren çatışmalara, amacının farklılığına ve yansımalarına bağlı olarak farklı süreçlere göndermede bulunmaktadır (Björnehed, 2004, s.306). Tarihsel sürece bakıldığında, narko-terörizm, ilk olarak 1983’te, Peru Devlet Başkanı Fernando Belaúnde Terry tarafından, ülkede uyuşturucu trafiğinden kâr sağlayan aktörlerin narkotik birimleri ve güvenlik güçlerini hedef alan silahlı saldırılarını, adam kaçırmaya ve bombalama gibi eylemlerini ifade etmek için kullanılmıştır (Beers & Taylor, 2002). 19. yüzyıldan itibaren dünyanın en önemli *coca* bitkisi yetiştiricilerinden biri olan Peru’da, 1980’de başlayan iç savaşın etkisiyle, öncelikli olarak organize suç örgütleri uyuşturucu ticareti ve bilhassa çok büyük kâr getiren kokain maddesinin üretimi için uygun bir ortam bulmuş, 1984’ten 1990’lı yılların sonlarına kadar ise gerilla örgütü *Sendero Luminoso* (SL – Aydınlık Yol Hareketi) uyuşturucu madde trafiğinde aktif olarak rol almaya başlamıştır.⁵

Kolombiya’daki uyuşturucu kartelleri ise henüz 1970’lerin ortalarından itibaren Peru’daki sürece benzer ve daha şiddetli terör eylemleri gerçekleştirmiştir. Peru’daki süreçten daha önce başlamasına rağmen, tarihsel süreçte daha sonra narko-terörizm olarak adlandırılmıştır. 1970’li yıllardan itibaren uluslararası uyuşturucu trafiğinin en etkili aktörleri hâline gelen Kolombiyalı kartellerin liderleri bu dönemde dünyanın sayılı zenginlerine dönüşerek birçok örgütün de hedefi hâline gelmiştir (Chepesiuk, 2001).

1983’ten itibaren Kolombiya’da yürütülen narkotik operasyonlar, kartellerin birçok bölgede FARC ve bazı gerilla örgütlerine vergi ödeyerek uyuşturucu madde üretimini koruma altına aldıklarını ortaya çıkarmıştır (Cruz & Rivera, 2008). Bu durum, 1984’te, ABD’nin Kolombiya Büyükelçisi Lewis Tams’in FARC’ı ‘narko-gerillalar’ olarak adlandırılmasında neden olmuştur (Lozano, 1985). Aynı yıl, ülkedeki büyük kartelleri ve uyuşturucu madde ticaretini hedef alan Adalet Bakanı Rodrigo Bonilla, karteller tarafından gerçekleştirilen bir suikast sonucu öldürülmüştür (Cruz & Rivera, 2008). 1985’te, Medellín Karteli’nin finanse ettiği M-19 militanları, başkent Bogotá’daki Adalet Sarayını muhasara etmiş ve bu sırada uyuşturucu kartellerinin ve üyelerinin dosyaları imha edilmiştir (Hudson, 1995). Bunun üzerine, narko-gerillaların varlığına ve tanımlanmalarına dair tartışmalar artmış ve Kolombiya’daki birçok gerilla örgütünün bu sınıflandırmaya uygun olduğu görüşü güçlenmiştir (Lozano, 1985). Bu gelişmeler ve uyuşturucu kartellerinin

³Çalışmada, FARC’ın uluslararası toplumun çoğunluğu tarafından ve bilhassa Kolombiya’daki hükümetler tarafından ‘muharip taraf’ olarak kabul edilerek barış müzakerelerinde bulunulması sebebiyle, bu örgüt, gerilla olarak nitelendirilmektedir. López-Hernández (2016) söz konusu süreç ve örgütün statüsüne dair kapsamlı bir çalışma sunmuştur.

⁴Bu çalışmada, kartel terimi, narko-terörizmin tarihsel sürecindeki gelişiminin anlatımının kolaylaştırılması ve bütünlük sağlanması açısından, yaygın kullanılan şekliyle muhafaza edilmektedir.

⁵1980’li yıllarda Marksist-Leninist bir ideolojiyi savunan bir gerilla örgütü olarak kurulan ilgili hareket hakkında daha detaylı bilgi için bkz. Felbab-Brown (2009, ss.36-61).

artan terör eylemleri karşısında, 1982 ve 1986 yılları arasında görevde bulunan hükümet, kartel üyelerinin ABD’de yargılanmak üzere bu ülkeye teslim edilmesine yönelik bir kanuni düzenleme çıkarmıştır. Buna karşı, liderliğini Medellín Karteli yöneticilerinin yaptığı bir grup, yasanın iptali gerçekleşinceye kadar sivilleri, kamu görevlilerini, güvenlik güçlerini ve ülkedeki diğer devletlerin diplomatik personeli ve ailelerini de hedef alan ve temelde bombalama eylemleri ve suikastlere dayanan büyük bir terör seferberliği başlatmıştır. 1993’te, Medellín Kartelinin dağıtılmasına kadar devam eden ve 5.000’den fazla insanın ölümüne neden olan saldırılar⁶, Kolombiya’da ‘narko-terör dönemi’ olarak anılmaktadır (Durán-Martínez, 2018).

Uyuşturucu trafiğinin, Kolombiya’da 1990’lardan itibaren daha belirgin biçimde görünür hâle gelen etkileri ise aşırı boyutlara varan yolsuzluk ve hem gerilla örgütlerinin hem de *Autodefensas Unidas de Colombia* (AUC – Kolombiya Birleşik Öz Savunma Kuvvetleri) gibi paramiliter grupların uyuşturucu ticaretinde en az karteller kadar etkin aktörler hâline gelmelerinin sonucu olarak narko-terörizmin farklı boyutlara evrilerek yayılmasıdır. İlk olarak, César Gaviria’nın başkanlığı dönemindeki hükümet, Medellín Karteliyle mücadelesinde bu grubun rakibi durumundaki Cali Kartelinden destek almıştır.

Ülkenin bir sonraki başkanı Ernesto Samper’in de seçim kampanyası sırasında, Cali Karteli liderlerinden rüşvet aldığı ortaya çıkmıştır (Cruz & Rivera, 2008). Söz konusu süreç, Kolombiya’nın hem uluslararası toplumda uyuşturucuya mücadeledeki güvenilirliğinin sorgulanmasına hem de bir ‘narko-demokrasi rejimi’⁷ olarak adlandırılmasına neden olmuştur (Pinzón, 2015, ss.111; 189). Tüm bunların etkisiyle, Kolombiya’da devletin kartellere karşı mücadelesi güçlendirilmiş ve 1996’da, ülkenin en büyük karteli konumuna gelen Cali grubu dağıtılmıştır (Durán-Martínez, 2018, ss.80-81). Büyük kartellerin dağıtılmasından sonra ise takip edilmeleri daha zor olan *cartelitos* (kartelcikler) (Durán-Martínez, 2018, ss.128-130) ortaya çıkmış ve sağcı paramiliter grupların çatısı altında birleştiği ulusal çaptaki AUC ve ardılı şebekeler uyuşturucu ticaretine doğrudan dahil olmuştur (Mazzei, 2009, ss.82-87; Civico, 2015, s.87).

Paramiliter örgütlerin uyuşturucu trafiğinin en etkin aktörlerine dönüşmesi ve birçok siyasetçinin, bu oluşumlarla doğrudan çıkar ilişkisine girmesi sonucunda, Kolombiya 2000’li yılların başından itibaren yeni bir yolsuzluk ve şiddet sarmalının içine sürüklenmiştir. Bu ortamda, 2001’den itibaren, paramiliter gruplar, yerel seçimlerde kendi destekledikleri adayları seçtirmek için terör eylemlerine başlamış

ve karşılığında, uluslararası fonlar da dahil olmak üzere, yerel yönetimlere aktarılan ekonomik kaynakları gasp etmiştir. 1996’da Samper’in başkan seçilmesine benzer biçimde, 2002’deki seçimlerde, paramiliter gruplar Álvaro Uribe’nin başkanlığını garantilemek için çalışmıştır. 2006’da yapılan operasyonlarda ele geçirilen paramiliter gruplara ait bilgisayarlardan birinde ortaya çıkan belgeler, iddiaların bazılarının doğruluğunu kanıtlamış ve onlarca milletvekili ve vali tutuklanmıştır. *Parapolítica* olarak anılan bu skandala dair hukuki süreç, 2020 yılı itibarıyla hâlâ sürmekte ve Kolombiya’da, uyuşturucu trafiğinin etkilerini sembolize etmeye devam etmektedir (Colombia Reports, 2019).

Öte yandan, 1980’li yıllarda, uyuşturucu trafiğinden pay alan başta FARC gibi gerilla örgütlerinin bazı ‘cephele’ri, 1990’ların ortalarından itibaren uyuşturucu ticaretinden doğrudan kaynak sağlayan aktörlere dönüşmüştür (Norman, 2018). Kolombiya, Peru ve de Bolivya’da uyuşturucu madde trafiğine ve aynı zamanda gerilla örgütlerine karşı mücadele, 1980’li yıllardan itibaren ABD’nin Soğuk Savaş boyunca sürekli biçimde daha militarize hâle gelen komünizm karşıtı stratejileriyle birleşmiş ve desteklenmiştir (Benavie, 2009, ss.72-78).

Kolombiyalı büyük kartellerin dağılmasının sonuçlarından biri Meksika’daki ortaklarının uluslararası uyuşturucu ticaretindeki rolleri ve etkinliklerinin artması ve bunun sonucunda da bu ülkenin narko-terörizmin yeni alanına dönüşmesidir. 1990’lı yılların ortalarına kadar uyuşturucu kartellerinin varlıklarının ve şiddete dayalı eylemlerinin göreceli olarak daha az görünür olduğu Meksika’da, 2006’da başlatılan ‘uyuşturucuya karşı savaş’ seferberliği (Madrazo-Lajous vd., 2018) ile birlikte bu ülkede, iç savaş yaşayan birçok ülkedeki durumu geride bırakan bir şiddet ortaya çıkmıştır.⁸

2000’li yılların başlarından itibaren Meksika merkezli karteller, kolluk kuvvetlerine ve kendi aralarındaki çatışmalarda rakiplerine karşı üstünlük kurabilmek için hem Meksika ordusundan hem de komşu ülkelerden eski ve mevcut özel hareket birimleri mensuplarını devşirmeye başlamıştır. Bunun en somut örneği olan ve *Cártel Del Golfo*’nun (Körfez Karteli) silahlı kanadı olarak ortaya çıkan *Los Zetas* adlı grup, 2008’den itibaren *de facto* kendi başına bir karteğe dönüşmüş ve zamanla insan kaçaklığından silah kaçaklığına, kontrol ettiği bölgelerdeki işletmelerden haraç kesmeye ve kaçak petrol ihracatına değin uzanan faaliyetler yürüten bir ‘transnasyonel çoklu-kriminal şirkete’ dönüşmüştür (Correa-Cabrera, 2017). *Los Zetas*’ın başlattığı, toplu katliamlar, kurbanların organlarının yerinden çıkarılması, kamuya açık yerlerde sergilenmesi

⁶Medellín Karteli tarafından finanse edilen ve *sicario* olarak anılan tetikçiler, aralarında Kolombiya’nın bir sonraki başkanı olma ihtimali yüksek olan Luis Carlos Galán’ın 1989’da suikast sonucu öldürülmesi ve 111 yolcu taşıyan Avianca Havayolları uçağının patlatılmasını da içeren birçok terör eylemi gerçekleştirmişlerdir (Semana, 2013).

⁷Narko-rejim ve ‘narko-devlet’ kavramı ve beraberindeki tartışmalara yönelik bir analiz için bkz. Castree ve itchin (2013, s.331).

⁸2006’dan 2019’a kadar Meksika’da organize suçla bağlantılı cinayet sayısının 150.000’i geçtiği ve en az 60.000 kişinin zorla kaybedildiği hesaplanmaktadır (Phillips, 2020).

ve infazların internet üzerinden yayınlanması gibi şiddet formları, tüm kartellerin uyguladığı yeni bir propaganda aracı ve birçok eyalette gündelik hayatın parçaları hâline gelmiştir (Walker, 2021, s.262). Diğer kartellerin de bu grupla mücadele edebilmek için kendi silahlı kanatlarını oluşturması ve benzer şiddet formlarını uygulaması sonucunda, ortaya *Los Zetas* kadar organize ve aynı çapta terör eylemleri gerçekleştiren *Cártel de Jalisco Nueva Generación* (CJNG - Yeni Jenerasyon Jalisco Karteli) (Jones, 2018) gibi farklı büyük gruplar çıkmıştır. Bu kartellerin faaliyetlerinin ve eylemlerinin ABD'nin de sınıra yakın eyaletlerine uzanması neticesinde, 2010'da Meksika'daki durum, ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton tarafından bir 'ayaklanma' olarak nitelendirilmiştir (The Guardian, 2010). Bu tarihten sonra ise söz konusu grupların "yabancı terörist örgütler listesi"ne dahil edilmesi ve Meksika'nın iç güvenliğinin sağlanması için yabancı askerler kullanılması gündeme gelmiştir.⁹

Nihayetinde, kartellerin devletin şiddet üzerindeki telkini ve iktidarını hedef alması nedeniyle Meksika'daki durum için 'suçlu ayaklanması' tanımlaması yapılmış¹⁰, süregiden çatışmalar ve aynı zamanda kartellerin propaganda amaçlı 'aşırının ötesinde' şiddet uygulama stratejileri terörizmin orijinal tanımına uyan gerçek bir tür narko-terörizm olarak nitelendirilmiştir (Pacheco, 2009; Williams, 2012; Campbell & Hansen 2014). Bu bağlamda, bu çalışmada, başta Medellín Kartelinin 1980'lerden 1993'e kadar Kolombiya'da 'narko-terör' dönemi olarak anılan tarihsel süreçte ve bilhassa, 2000'li yılların başından itibaren günümüze kadar gelen ve devam eden Kolombiyalı büyük kartellerin ardılı olan *Los Zetas*, Sinaloa Karteli ve CJNG gibi örgütlerin sistematik şiddet eylemleri bu çalışmada gerçek birer narko-terörizm örneği olarak kabul edilmektedir.

Öte yandan, 2001'de New York'ta ve 2004'te Madrid'te gerçekleştirilen terör saldırılarından sonraki evrede, narko-terörizm ve aynı zamanda bu formla mücadelede büyük bir dönüşüm gerçekleşmiştir. 2001'den sonra, El Kaide gibi örgütlerin, ideolojilerine ters düşse dahi, kendi ekonomik kaynaklarını yaratmak amacıyla uyuşturucu ticaretine yönelmeleri; kara para aklama faaliyetlerinin en büyük ayağını uyuşturucu trafiğinden elde edilen gelirlerin oluşturduğunun fark edilmesi (Warde, 2007, ss.239-243); ayrıca, terör örgütleriyle organize suç örgütleri arasındaki işbirliğinin daha net biçimde ortaya çıkması (Forest, 2012, s.175) gibi unsurlar, başta ABD olmak üzere birçok ülkenin narko-terörizme karşı küresel ölçekte daha sert ve zorlayıcı tedbirler alması sonucunu doğurmuştur (Shiraz, 2013, s.1758). Söz konusu durumun en somut yansımaları, 1980'lerden itibaren Latin Amerika coğrafyasındaki olgular ve süreçler için kullanılan 'narko' ön adlarının

başta Afganistan ve diğer Orta Asya ülkelerindeki vaka ve aktörlere göndermede bulunmak için kullanılmaya başlanmasında görülmüştür.

Afyon tüketiminin geçmişi 16. Yüzyıl ve öncesine kadar dayandığı Afganistan'da, geniş çaplı ticari üretim ise 1980'lerde başlamıştır (MacDonald, 2007, s.137; Langari, 2021). Sovyet işgalinden sonraki süreçte *mücahitler* olarak anılan İslami gruplar, 1980'lerin sonlarından itibaren direnişlerine ekonomik kaynak sağlamak amacıyla uyuşturucu trafiğine dahil olmuştur (Mansfield, 2020, s.204). 1990'lı yılların başından itibaren ise uyuşturucu trafiği, Afganistan'da, farklı etnik gruplar ve aşiretlerin yönetiminde etkili olan silahlı grupları finanse etmiş ve bu gruplar arasındaki çatışmalar, iç savaşlar, istikrarsızlık ve terörizmin yükselmesini hızlandırmıştır (Rashid, 2010). Savaş ekonomisini finanse eden bir araç olarak uyuşturucu, bu dönemden itibaren Afganistan ekonomisinin bir parçası hâline gelmiştir. 2001'de, Taliban'ın kontrol ettiği bölgelerde bir yıl boyunca afyon ekimini yasaklamasına bağlı olarak yaşanan üretim düşüşü haricinde, Afganistan'da afyon üretimi, UNODC'ye göre tüm dünyada 2015-2020 döneminde yapılan üretimin yüzde 83'üne denk gelecek kadar artmıştır (UNODC, 2021; SIGAR, 2018).

Afganistan'ın narco-terörle bağlantısının geçmişi iç savaşta dek götürülebilir. Sovyet işgaline karşı mücahitleri destekleyen ABD, Pakistan aracılığıyla en büyük yardımı alan Hizb-i İslami grubu lideri Gulbeddin Hikmetyar'ın uyuşturucu ticaretinden kazanç sağladığının ortaya çıkması sonrası desteğini çekmiş, 1998'de Kenya ve Tanzanya'daki elçilik bombalamaları sonrası ise Taliban'a karşı da bakışını değiştirmiştir ve 8 Aralık 1998'de 1193 sayılı BMGK kararıyla Afganistan'daki Taliban yönetimi uluslararası toplum tarafından teröristleri destekleyen bir yönetim olarak kabul edilmiştir (UN, 1998; Ewans, 2005, s.135). Böylece önemli bir gelir kaynağı uyuşturucu olan bir örgütün terörle bağı tescillenmiştir. 9/11 saldırıları sonrası Taliban'ın El Kaide lideri Usame bin Ladin'i teslim etmeyi reddetmesi üzerine Afganistan'a yönelik uluslararası müdahale gerçekleşmiştir ve bu kapsamda öncelik terör örgütleriyle mücadele olmuş, ilerleyen dönemde ise uyuşturucu üretiminin azaltılması için girişimler de gerçekleştirilmiştir (Mansfield, 2020, s.127). Fakat bu girişimlerin başarılı olmadığı, uluslararası müdahalenin sonlanmasıyla Taliban'ın güçlenerek yönetimi ele geçirmesiyle ortaya çıkmıştır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE: NARKO-TERÖRİZM VE SUÇ-TERÖR BAĞI

Tarihsel seyrinin de gösterdiği üzere narko-terörizm, tartışmalı ve sınırları belirsiz bir kavrama dönüşmüştür ve dönüşmeye devam etmektedir. Kavram; çok sayıda faaliyete

⁹Bu girişim, Meksika'nın egemenliğine doğrudan müdahale sayılacağı gerekçesiyle reddedilmiştir (Donati ve de Córdoba, 2019).

¹⁰Kavramı öneren Sullivan'a (2014) göre 'suçlu ayaklanması', organize suç örgütlerinin, devletin tüm mekanizmalarını ele geçirmekten ziyade, belli bölgelerde kendi varlıklarını ve istedikleri ekonomik akışı sürdürmek için mücadele vermesi nedeniyle geleneksel ayaklanmalardan farklıdır.

göndermede bulunur biçimde terörist yöntemleri kullanan uyuşturucu karteli liderlerini, uyuşturucu tacirleri ile terörist gruplar arasındaki işbirliğini, finansmanını uyuşturucu ticaretinden sağlayan terörist örgütlenmeleri ve siyasal amaçlara yönelik faaliyet gösteren grupları gayr-ı meşru kılmak adına yürütülen propaganda araçlarını ifade etmek amacıyla geniş bir yelpazede kullanılır hâle gelmiştir (Schmid, 2011, s.664). Narko-terörizme içkin olan bu belirsizlik, her şeyden önce, terörizm kavramının tanımlanmasının güçlüğü ile yakından ilişkilidir (Weinberg, Pedahzur & Hirsch-Hoefler, 2004). İlk defa Milletler Cemiyeti tarafından 1937 yılında ortak bir terörizm tanımının oluşturulması gereğinin vurgulanmasından on yıllar sonra dahi uluslararası toplumun üzerinde fikir birliğine vardığı bir terörizm tanımı mevcut değildir (Schmid, 2011, s.5).

Terörizmin çelişkili doğası, esasen, siyasal içeriğinden kaynaklanmaktadır. Terörizm çalışmalarında sıkça tekrarlandığı bilinen “bir tarafın teröristi, diğerinin özgürlük savaşçısıdır” söylemi, kavramın tartışmalı niteliğini ön plana çıkarmaktadır. Bu noktada, terörizmin tanımlanmasından iradi bir biçimde kaçınıldığından bahsedilebilir. Yine de terörizmi tanımlamaya yönelik çalışmaların fikir birliğine vardığı üzere bir yerde terörizmden bahsedebilmek için iki asgari bileşen gereklidir (Crenshaw, 2000).¹¹ Buna göre, “siyasal şiddetin bir biçimi” (Schmid, 2011, s.40) olarak nitelendirilebilecek olan terörizm öncelikli olarak şiddet içermelidir. İnsanı ya da mülkiyeti hedef alan şiddet, bu açıdan, terörizmin temel bileşenini oluşturmaktadır (Atsaam, vd., 2020, s.371). İkincisi, söz konusu şiddetin kullanımı ve terörist faaliyet aslen siyasal bir amaca yönelik olmalıdır. Bu açıdan terörizm, devletleri ortadan kaldırmaya, hükümetleri düşürmeye veya karşıt ideolojik görüşteki bir grubu yok etmeyi hedeflemektedir.

İki asgari bileşen üzerinden terörizmi tanımlamak kavramın içeriğini bir hayli geniş kılmakta ve muğlak hâle getirmektedir. 9/11’den sonra terörizmin tanımını daraltma ekseninde bazı girişimler olmuş ve bu şekilde güvenlik ve özgürlük arasındaki dengede ikincisinden yana bir tavır ortaya konulmak istenmiştir. Ganor, uluslararası savaş hukukuna referansla terörizmin tanımında siyasal içerikli şiddetin sivillere yönelik olması gerektiğini üçüncü bir kriter olarak sunmuştur. Bu doğrultuda, terörizmin temelinde siyasal amaçlar doğrultusunda masum insanların öldürülmesi bulunmaktadır (Williams, 2012, s.262). Şiddet içerme unsuru, terörizmi, barışçıl protesto gösterilerinden; siyasal amaca yönelik olma unsuru, onu suç benzeri diğer faaliyetlerden ve son olarak sivillere yönelik olması ise onu diğer siyasal şiddet türlerinden ayırmak konusunda işlevseldir. Bunlara ek olarak, Schmid (2011, s.84), korku yaratmaya dair özel bir form ve taktik içeren bir doktrin olarak tanımladığı terörizmin, aynı zamanda, hesaplanmış bir pratik olarak sivillere yönelik olduğunu ve hem çatışmanın ta-

raflarında hem de sıradan sivilde psikolojik etkide bulunmayı ve bu vesileyle atağa doğrudan maruz kalmamış daha geniş kesimler üzerinde etki yaratmayı hedeflediğini belirtmektedir.

Narko-terörizmin tanımlanmasına dair bir diğer güçlük, kavramın, iki bileşenin -uyuşturucu ve terörizm- ortaklığına referansla isimlendirilmesinden kaynaklanmaktadır. Oxford Sözlük’te narko-terörizm, yasal olmayan uyuşturucu ticareti ile ilişkili terörizm olarak tanımlanmaktadır. Bu doğrultuda narko-terörizm, aslında, örgütlü suç ve terörizm tanımları ve motivasyonları temelinde iki ayrı kavrama işaret etmektedir (Chelin, 2020, s.1187). Dolayısıyla, kavramın temelde ikircikli bir doğaya sahip olduğu söylenebilir (Björnehed, 2004, s.306). Hâlihazırda, literatürdeki tartışma da bu iki farklı bileşenden hangisine daha fazla ağırlık verileceği; dolayısıyla, kavramın kullanımında terör ya da suç faaliyetinden hangisinin ön planda olması gerektiği üzerinden ilerlemektedir. Birinci görüşe göre narko-terörizm, terörizmi bir strateji olarak çeşitli operasyonel gerekçelerle kullanan uyuşturucu madde ticaretiyle uğraşan örgütlerin faaliyetlerine işaret etmektedir (Martin, 2006). Lupsha (1989, s.63), narko-terörizmin bu kullanımını gerçek narko-terörizm olarak nitelendirmektedir. Dolayısıyla, birinci görüş, narko-terörizmde temel aktörü uyuşturucu madde ticareti ile uğraşan suç örgütleri olarak tanımlamaktadır. Örneğin, Phillips (2015 ss.327-328), bu bağlamda siyasal ya da etnik bir amacı olan bir örgütlenme inceleniyorsa, orada narko-terörizmden bahsedilemeyeceğini savunmaktadır.

İkinci görüşe göre, uyuşturucu madde ticareti ile uğraşan suç örgütlerinin eylemlerinin narko-terörizm olarak tanımlanamayacağı argümanı savunulmaktadır. Örneğin, Hoffmann (1998, s.43) siyasal bir amaca yönelik şiddet içeren bir eylem olarak tanımladığı terörizmin, belirli bir andaki hedeflerin ve kurbanların çok daha ötesinde psikolojik sonuçlar ve tepkiler ortaya çıkarmaya yönelik olduğundan hareketle uyuşturucu örgütlerinin aslen terörist faaliyette bulunmadıklarını; çünkü, siyasal amaçtan yoksun olduklarını belirtmektedir. Dishman (2001, s.41), benzer şekilde, bir suç örgütünün faaliyetlerinin yasadışı ve anayasa karşıtlığı içerdiğini; ancak, ulusal ve uluslararası bir kitleyi hedef almadığını belirtmektedir. Dolayısıyla, bu örgütlerin faaliyetleri siyasal bir retorik içermemektedir. Örneğin, Medellín Kartelinin 1980’li yılların ortalarına kadar gerçekleştirdiği saldırılara bakıldığında, bunların, seçici bir şiddet kullandıkları, öncelikli olarak polis ve hakimleri öldürdükleri görülmektedir.

Narko-terörizm kavramına dair tartışmaların bir kısmı, başlıca aktörün suç örgütleri ya da terörist örgütlenmeler olması sorunsalından uzaklaşarak, uyuşturucu/suç ve terörizm bileşenleri arasındaki ayrımları daha açık bir biçime getirmeye çalışmak suretiyle tanımın daha açık ve sınırları

¹¹Ayrıca Laqueur’e (1977, s.79) göre, bu iki asgari bileşenin dışına taşacak herhangi bir tanımlama, kavramı, mutlak suretle tartışmanın nesnesi hâline getirecektir.

belirli hâle getirilmesine katkı sağlamaktadır. Bu noktada, suç örgütleri ile terörist örgütlenmeler arasında bazı temel farklar bulunduğu altı çizilmektedir. Bu argümanlardan en belirgin olanı, suç örgütlerinin siyasal ajanda takip etmekten ziyade ekonomik kaynak yaratmaya odaklandığına dikkat çekmektedir. Dolayısıyla, suç örgütleri, ekonomik kazanç için faaliyet gösterirken; terörist örgütlenmeler, kendilerince ulvi bir amaç olarak nitelendirdiği iyinin peşinde hareket ederler. Bu bağlamda, terörist grupların başlıca amacı siyasal bir hedef uğrunda var olmak ve eylem gerçekleştirmektir (Hoffman, 1998, s.43). Bu ayrımı tamamlayacak biçimde, terörist örgütlenmelerin devletler karşısında sergiledikleri zorlayıcı tutumlarına suç örgütlerinde rastlanmaz (Williams, 1994, s.96). Suç örgütleri, maddi kazançlarına engel olmadığı sürece devlet karşısında muhalif bir tutum sergilemeyi tercih etmez; bilakis, maddi kazançları uğruna devletle ve kurumlarla ortaklıklar dahi kurabilir.¹²

Terörist gruplar ve suç örgütleri arasındaki farklardan bir diğeri de 'şiddet' kavramı ekseninde şekillenmektedir. Organize suç ve terör örgütlerinin şiddete başvurma rasyonaliteleri farklıdır. Örgütlü suç örgütleri temel saikleri olan ekonomik kazanç uğruna şiddeti bir nevi pazarlık aracı olarak kullanmaktadır. Bu sayede, faaliyette buldukları piyasada görece avantaj elde edebilmektedirler. Halbuki, siyasal amaçlı terörist gruplar için şiddet, faaliyetlerinin temel bileşenidir ve bu minvalde söz konusu gruplar, karşıt oldukları sistemi ya da siyasal yapıyı topyekün ortadan kaldırmaya dönük olarak kullandıkları şiddeti temel amaç olarak tanımlamaktadır (Ruggiero, 2019, s.5).

Narko-terörizmin iki bileşeni arasındaki farklara odaklanmayı bir kenara bırakan birçok çalışma ise, kavramın net bir tanımını ortaya koymak yerine bu kavramın bileşenlerini terörün finansmanı meselesi ekseninde incelemenin analitik açıdan daha verimli olduğu görüşünü savunmaktadır. Söz konusu çalışmalar, Soğuk Savaş ertesinde başlayan güvenliğin dönüşümü ekseninde terörist örgütlenmeler ile suç örgütleri arasındaki geçişlere odaklanmaktadır. Bu süreçte, suç örgütleri ile terörist örgütlenmeler arasındaki ilişkiler dinamik ve karmaşık bir niteliğe bürünmüş ve kaçınılmaz olarak girift yapılar ortaya çıkmıştır (Norman, 2018, s.653).

Aslında, terörist örgütlenmelerin uyuşturucu faaliyetinde buldukları çok önceden beri bilinmektedir. Ancak, iki nedenle bu ilişkinin daha fazla ön plana çıktığı söylenebilir. İlk olarak, Soğuk Savaş süresince iki kutuplu uluslararası sisteminin mümkün kıldığı terörizmin devletler tarafından finansmanı, Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte büyük ölçüde ortadan kalkmıştır.¹³ O dönemde, bir süper güçten finansal destek sağlamak için yeterli olan komünizm tarafgirliği ya da karşıtlığı, Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte bir seçenek olmaktan çıkmıştır (Makarenko, 2004b). Bu doğrultuda, terörist örgütlenmeler farklı mali kaynakların peşine düşmüştür. Bu açıdan, 1990'lı yıllar, suç örgütleri ve terörizm ilişkisinin konsolide olduğu dönem olarak işaretlenebilir.¹⁴ 9/11'in ertesinde ABD tarafından 'terörizme karşı küresel savaş' söylemi üzerine inşa olunan terörizmle mücadele de yine, devletlerin terörist gruplara yönelik açık ya da örtülü desteğini daha da azaltmıştır. Bu doğrultuda, aynı dönemde, küresel güvenlik anlayışı ekseninde terörizmin ve örgütlü suçların başlıca iki tehdit olarak ön plana çıkması ve bu ikisinin ortak alana sahip olması, uyuşturucu ve terörizm ilişkisinin vurgusunu artırmıştır.¹⁵ Nihayetinde, son olarak, güvenliğin dönüşümü ile birlikte zayıf devletlerin oluşması, iç savaşların artması ve coğrafi olarak bu örgütlenmelerin rahatlıkla ilişki içine girebileceği elverişli ortamların ve şebekelerin oluşması ile birlikte suç-terör ilişkisi başlıca güncel güvenlik sorununa dönüşmüştür (Makarenko, 2004b, s.130).

Narko-terörizm kavramının iki bileşeninin farklı derecelerde eklenme hâlini analiz etmek açısından Makarenko, bir 'bağıntı' önermektedir: İdeal tipler olarak bir ucunda gelir elde etme amacına bağlı olarak ekonomik bir faaliyet olarak örgütlü suç, diğer ucunda siyasal hedef odaklı terörizm bulunan bu bağıntı, iki faaliyetin etkileşimini derecelendirmektedir.¹⁶ Söz konusu analitik çerçeveye göre, suç-terör bağıntısı kabaca dört farklı şekilde gerçekleşmektedir: Birinci ve bağıntının en zayıf olduğu aşamada, bir terörist grup bir suç örgütü ile ilişkiye girebilir ya da bir terörist örgütlenme bir suç örgütü ile işbirliği yapabilir. Örneğin, Medellín Karteli, uyuşturucu ticareti için ihtiyaç duyduğu araba bombası imalatı için Ejército de Liberación Nacional (ELN) adlı terör örgütünün elemanlarını işe almıştır (Makarenko, 2004a, s.131). Benzer şekilde, Özbekis-

¹²Örneğin Cali Karteli, rakibi Medellín Kartelini ortadan kaldırmak için devlete bizzat kaynak ve destek sağlamayı bir strateji olarak benimsemiştir (Durán-Martínez 2018, ss.153-154).

¹³Örneğin, Sanderson (2004) soğuk Savaş sonrası dönemde devletlerin terörizme yönelik finansal desteklerinin ortadan kalktığı ve bunun da terörist örgütlenmelerin uyuşturucu ticareti ile uğraşan suç örgütleri ile maddi kazanç sağlamak amacıyla eklenmesi sonucunu doğurduğu tezine yönelik kapsamlı bir eleştiri sunmaktadır.

¹⁴FARC başta olmak üzere çeşitli terör örgütlenmelerinin tam da bu zaman diliminde uyuşturucu ticareti ile olan ilişkileri arttırmaları ve o oranda güçlenmeleri bu tarihsel anlatım ile örtüşmektedir (Makarenko 2004b, s.129).

¹⁵Karteller ve gerillalar arasında organik bir ilişkinin her zaman doğal bir sonuç gibi algılanmasının doğru olmayacağını somut örnekler üzerinden vurgulayan Brown'a göre, özellikle devletin kendi toprakları üzerindeki denetimin kuvvetli olduğu ve kamu düzenini sağlamakta bocalamadığı; diğer bir deyişle devletin şiddet tekelinin olması gerektiği kurumsal ve hukuksal boyutta gerçekleştiği yerlerde bu tür bir birlikteliğe rastlanmaz (Felbab-Brown 2009). Benzer şekilde Asal vd. (2015) 395 adet terörist örgütü inceledikleri çalışmada, bunlardan sadece 35 tanesinin uyuşturucu ticaretiyle uğraştığını tespit etmiştir. Tüm çatışmaların yüzde 8.86 gibi bir oranında uyuşturucu ticareti ile terörist faaliyet bir araya gelmekte ve aktörler, organik bir ilişkinin faillerine dönüşmektedirler.

¹⁶Bu iki uç arasında gidip geldiği ölçüde yeni oluşumlar da ortaya çıkmaktadır. Bağıntının ortasında yer alan gruplar, aslında hibrit gruplar olarak adlandırılmaktadır (Rossi, 2014, s.300).

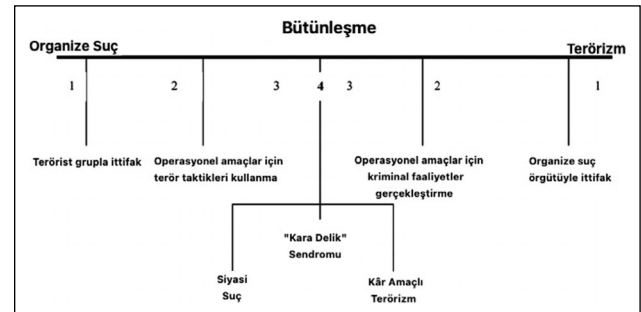
tan İslami Hareketi de hem Afgan uyuşturucu mafyası hem de Orta Asya coğrafyasındaki çeşitli suç örgütleri ile eroin trafiğinin sağlanması vesilesiyle ortaklık kurmuştur (Makarenko, 2004a, s.131). Kosova Özgürlük Ordusu'nun Kosova Savaşı süresince Arnavutluk mafyası ile kurduğu ilişki, örgütün, uyuşturucu ticareti karşılığında silah tedarik etmesini mümkün kılmıştır. İkinci ve ilişkinin yoğunluğu açısından daha yüksek bir kademedeki terörist örgütlenme, çeşitli operasyonel gerekçelerle bizzat suç faaliyetinde bulunabileceği gibi, bir suç örgütü de yine operasyonel nedenlerle terörist eylemleri bizzat gerçekleştirebilir. Suç örgütlerinin siyasal odaklı terörist eylemi operasyonel nedenlerle kullanması, genellikle, üzerlerinde artan siyasal baskıyı bertaraf etmek amaçlı meydana gelmektedir. Örneğin, M-19 örgütünün, Yüksek Yargı Binası'na yönelik düzenlediği eylem; bağıntının bu derecesine örnek olarak verilebilir. Benzer şekilde, Brezilya'da 2002 yılında hükümetin suç örgütlerine karşı caydırıcı ve katı bir siyaset izlemesi üzerine başkentte faaliyet gösteren suç örgütleri, hükümet binalarına ve polisler için çeşitli terörist faaliyetlerde bulunmaya başlamıştır (Makarenko, 2004a, s.134). Üçüncü aşamada, ticari terörizm (*commercial terrorism*) olarak nitelendirilen ilişki seviyesi gerçekleşmekte ve suç örgütü, başladığı noktadan bağıntının ortasına yaklaştığı oranda bir terörist örgüte dönüşmektedir. Aynı şekilde, terörist grup da yine bağıntının ortasına gelecek biçimde bir suç örgütüne evrilmektedir. Bu noktada iki grup arasında bir bütünleşmeden (*convergence*) bahsedilmektedir. Bu düzeyde, suç örgütü ilk başta ekonomik amaçlarla talep ettiği siyasal hedefleri, şimdi, bizzat bir hedef hâline getirmek suretiyle siyasal bir güç odağına evrilmek ya da devlete eklenmek isterken, terörist örgütlenme de ekonomik kazanç uğrunda, aslen sahip olduğu siyasal hedefi araçsallaştırabilir. Örneğin, FARC, zamanla, siyasal motivasyonlarından ve ideolojik amaçlarından uzaklaşıp, uyuşturucu ticaretinden gelen maddi kazancın cazibesinin de etkisiyle, terörist örgütlenme kimliğinden ayrılmış ve suç örgütü kategorisine yaklaşmıştır (Dishman, 2001, s.44). FARC'ın 1990'lı yılların ortasında uyuşturucu ticaretindeki rolünün; laboratuvarların ve ekim alanlarının savunulması ve korunmasından öteye geçmek suretiyle bizzat çiftçiler ve uyuşturucu örgütleri arasında arabuluculuğa dönüşmesi, bu ilişki türüne örnek olarak gösterilebilir.¹⁷ Son olarak, dördüncü aşama ise 'kara delik' olarak adlandırılmaktadır. Bu aşamada, zayıf devletlerin varlığı terörist gruplar ile örgütlü suç birliğine elverişli ortamı hazırlamaktadır. Afganistan, Angola ve Sierra Leone'deki durumun gösterdiği üzere, iç savaş sürecine dahil olan grupların temel motivasyonları, siyasal olandan ekonomik olana kayabilmektedir (Makarenko, 2004a, s.138).

Terörist gruplar ile suç örgütleri Soğuk Savaş ertesini yeniden inşa olunan güvenlik ortamında -ortaklığın derecesi ve yoğunluk seviyesi değişken olmakla birlikte- çok çeşitli

ilişki biçimleri kurmaktadır. Çok sayıda terörist örgütlenme için, uyuşturucu ticareti başlıca gelir kaynaklarından biri olmaya devam etmektedir. Narko-terörizmin dar ya da geniş bir biçimde tanımlanması tartışmasının ötesinde, suç örgütleri ile terörist örgütlenmeler arasındaki ortaklık ve ilişkiler Makarenko'nun sunduğu bağıntının ekseninde tartışılması gerekmektedir. Bu sayede uyuşturucu ticareti ile terörist örgütlenmeler arasındaki ilişkinin varlığının ön kabulü üzerinden farklı terörist örgütlenmelerin suç faaliyeti olarak uyuşturucu madde ticareti ile ilişkileri üzerinden açığa çıkarılabilir.

Sonuç itibarıyla, Makarenko'nun önerdiği suç-terör bağıntısı yaklaşımı, narko-terörizmin tanımlanması ve sınıflandırılması için önemli bir payanda teşkil etmektedir. Bununla birlikte, söz konusu modellemenin eksikleri ve ihmal ettiği unsurlar eleştirilere konu olmaktadır. Bu çalışma, suç-terör bağıntısı yaklaşımını temel alarak ve aynı zamanda, bu yaklaşıma yönelik eleştiriler üzerinden hareketle, genel-geçerlik iddiasında bulunmadan, işlevsel bir narko-terörizm sınıflandırması ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda, söz konusu eleştirilere değinilerek, narko-terörizme yönelik bazı argümanlar formüle edilecek ve narko-terörist olarak anılan bazı örgütlere yönelik bir modelleme ve sınıflandırma önerilecektir.

Suç-terör bağıntısına yapılan eleştirilerden ilki; yaklaşımın, siyaset ve ekonomi arasında kurduğu dikotomi ya da ekonomik faaliyetlerin içeriğinin muğlaklığı üzerindedir (Rossi, 2014, ss.300-301). Buna göre suç-terör bağıntısı yaklaşımında; ekonomik faaliyetler, sabitleyici ve yekpare bir biçimde ya terör örgütlerinin siyasal hedeflerine ulaşmak için kullandıkları araçlar ya da suç örgütlerinin salt hedefleri olarak görülmektedir. Buna bağlı olarak, gerçekleştirilen yasadışı faaliyetlerin ne kadarının ekonomik içerikli ne kadarının salt terörizm olduğu bilinmemekte ya da ikisi arasında bir ayırım yapılmaya gerek görülmemektedir. Bu durumun en somut bir örneklerinden biri; hem terör örgütlerinin hem de suç örgütlerinin kara para aklama operasyonlarında ortaya çıkmaktadır. Ward'nin (2007, s.243)

Şekil 1. Suç-Terör Bağıntısı.

Kaynak: Makarenko (2004a).

¹⁷FARC'ın kurulduğu günlerdeki hiyerarşik yapısı, yerini çoklu karar alma merkezlerine bırakmıştır. Bu noktada, merkezi olmayan örgütsel yapılanmada bireysel olarak suç örgütleri ile eklenmek daha kolaylaşmıştır (Eccarius-Kelly, 2012, s.250).

dikkat çektiği gibi, uyuşturucu kartellerinin akladığı kara para miktarı ile terör örgütlerinin büyük çapta ya da görece daha küçük eylemleri gerçekleştirebilmek için kullandıkları ekonomik kaynakların büyüklüğü kıyaslanamayacak kadar farklıdır. Tespit edilmesi ve tanımlanması farklı uzmanlaştırma gerektiren bu türler, bilhassa 9/11'den sonra top-tancı bir mantıkla özdeş olarak kabul edilmeye başlanmış ve bunlarla mücadele yöntemleri de aynı kabul edilmiştir. Nihayetinde, ister organize suç ister terör örgütü olsun, herhangi bir anda, sadece uyuşturucu madde ticaretine değil farklı bir kaçakçılık faaliyetine angaje olmuş bir oluşum, tamamiyle narko-terörist olarak sınıflandırılmaya başlanmıştır (Warde, 2007, s.243).

İkinci eleştiri, genelde terörizmin bir kavram ve yaptırma tâbi hukuki bir süreç olarak tanımlanmasına ve özelle, suç-terör bağıntısına dair yapılan 'aynılaştırma'dır. Bu aynılaştırmanın temelinde, devletlerin ve hükümetlerin, isyancıların ve ayrılıkçı hareketlerin tamamını gayr-ı meşru birer hareket ve faaliyetlerini yasa dışı olarak ilan etme motivasyonu bulunmaktadır. Bu yaklaşım ve pratiklerin sonucunda, devletleri ve hükümetleri karşısına alan hemen her tür eylem, nihayetinde, var olsa da olmasa da siyasi bir ajandadan yoksun olarak atfedilerek kişisel kazanç sağlamaya yönelik birer kriminal vaka biçiminde değerlendirilmektedir (Stohl, 2008, s.9). Her ne kadar, tarihsel olgular ve pratikler, belirli siyasi hareketlerin içinde -başta uyuşturucu trafiğine dahil olmak gibi-kriminal faaliyetlerin ön plana çıktığını ya da bazı tarihsel anlarda, kişisel kazançların siyasi ajandaların önüne geçtiğini gösterse de bir örgütün topyekûn yasadışı olarak sınıflandırılması, ziyadesiyle basite indirgemeci bir yaklaşımdır. Öte yandan, bu tür bir yaklaşım, devlet görevlilerinin kriminal faaliyetlerine ve yasadışı uygulamalarına bir tür koruma getirme riskini taşımaktadır. Söz konusu faaliyet uyuşturucu trafiği olduğunda ise, bu yaklaşım daha tutarsız hâle gelmektedir. Nitekim, böyle bir yaklaşım narko-rejim olarak nitelendirilen bazı hükümetlerin uyuşturucu kaçakçılığı faaliyetlerini ve şiddet içeren eylemlerini, narko-terörizm tanımlamasının ve sınıflamasının dışında bırakacaktır.

Dolayısıyla, organize suç ya da terör örgütü nitelikli bir yapılanmanın eylemlerinin narko-terörizm olarak sınıflandırılabilmesi için;

1. Örgütün faaliyetlerinin, en azından belli bir dönem boyunca uyuşturucu madde trafiğinin bir ya da daha fazla aşamasından düzenli biçimde kâr sağlaması;
2. Örgütün şiddet içeren eylemlerinin, sistematik olarak belli bir dönem boyunca spesifik biçimde uyuşturucu madde trafiğinin bir ya da daha fazla aşamasını korumak amacıyla gerçekleştirilmiş olması;
3. Yapılanma düzeni -ister yatay, ister dikey olsun- merkezî mercilerinin, örgütün tamamının ya da belli kollarının belli bir dönem boyunca düzenli olarak uyuşturucu madde trafiğinde rol almasına onay vermesi gerekmektedir.

Nihayetinde, bir örgütün, belli kademelerinin uyuşturucu trafiğinden kâr sağlaması, bahsedilen örgütün bütün eylemlerini narko-terörizm olarak ve örgütü narko-terörist olarak sınıflandırmaya yetmez. Örneğin, FARC, belli dönemler boyunca fırsatını bulduğu her alanda uyuşturucu madde trafiğinden kâr sağlamış; ancak, Kolombiya merkezî hükümeti ile barış müzakerelerine başladıktan sonra, uyuşturucu trafiğinden çekilme taahhüdü altına girmiştir. Bu noktada, FARC'ın uyuşturucu madde ticaretine tam olarak bulaşmış bazı yöneticileri bu karara uymamış ve yasalara göre barış anlaşmasının sağladığı aflardan da yararlanamamıştır (Sandoval vd., 2020, ss.850-851).

Özetlemek adına; ister organize suç örgütü olsun ister terör örgütü olsun, bir oluşumun narko-terörist ve gerçekleştirdiği eylemlerin narko-terörizm olarak sayılabilmesi için uyuşturucu trafiğini korumaya yönelik süreklilik ve amaca yönelik olma temel kriterlerdir. Söz konusu argümanlar ve modelleme kullanılarak, çalışmanın bir sonraki bölümünde FARC ve Taliban örgütleri analize tabi tutulacaktır.

FARC VE TALİBAN NARKO-TERÖRİST OLUŞUMLAR MI?

FARC, kurulduğu yıl olan 1964'ten dağılmasına kadar, kontrolü altına aldığı bölgelerden bazılarında kokain adlı uyuşturucunun ana maddesi olan *coca* bitkisinin üretimini yapılmasına bağlı olarak ortaya çıkan eşitsizlik ve beraberinde gelen şiddeti düzenlemek amacıyla, Kolombiya'da, uyuşturucu trafiğinin belirleyici bir aktörü olmuştur (Centro Nacional de Memoria Histórica, 2014, ss.108-109; 148). FARC'ın ajandası ve eylemleri, sırasıyla 1978'de ve 1982'de gerçekleştirilen 'Altıncı' ve 'Yedinci Ulusal Konferansı'nda alınan, örgütün silah ve personel kapasitesini arttırmak amacıyla, belirli cephelerin 'devrim kesintisi' adı altında *coca* hasadından ve satımından vergi toplanmasına yönelik kararlarının tezahürüdür (Centro Nacional de Memoria Histórica, 2014, ss.112-113). Bu bağlamda, 1980'lerin sonlarına dek, FARC, kontrol ettiği bölgelerde *coca* ekimi ve hasadını düzenlemiş ve alıcı konumundaki uyuşturucu kartelleriyle zorunluluğa ve karşılıklı çıkara dayalı bir uyum içinde faaliyetlerini sürdürmüştür. Ancak, 1987'den itibaren, uyuşturucu kartellerinin, öncülü MAS gibi paramiliter silahlı kanatlarını güçlendirerek ülkedeki solcu siyasetçileri ve gerilla üyelerini hedef almasının sonucunda, FARC ile bu gruplar arasında bugüne dek süren bir çatışma başlamıştır (Leech, 2011, ss.61-62). Bu durum, ayrıca, FARC ve ELN gibi diğer gerilla örgütlerine düzenli ve çok yüksek miktarlarda kaynak sağlamış ve buna bağlı olarak, Kolombiya İç Savaşı on yıllarca uzamıştır.

Ülkedeki iki büyük uyuşturucu karteli olan Medellín ve Cali şebekelerinin 1996'da tamamen dağıtılmasının sonucunda, uyuşturucu trafiği ve ticaretinde büyük bir güç boşluğu oluşmuş, trafiğin kârlılığında faydalanmak isteyen başta AUC gibi paramiliter gruplar, *coca* yetiştirilen Meta,

Caquetá, Guaviare ve Putumayo gibi bölgelerde saldırgan biçimde otoritelerini tesis etmeye girişmişlerdir (Mazzei, 2009, s.107). Bu durum karşısında, FARC, kendi varlığını korumak ve aynı zamanda, kontrol ettiği bölgelerin sayısını arttırmak amacıyla, güvenlik güçlerine ve paramiliter gruplara karşı sayısız operasyon düzenlemiştir. Tüm bunlara ek olarak, örgüt, fidye karşılığında insan kaçırma ve vergi toplama gibi faaliyetlerinin yanında, en büyük gelir kaynağı olan uyuşturucu trafiğinden elde ettiği payı arttırmak için, Nariño, Cauca ve Valle gibi stratejik bölgelerdeki 'cepheler'ini güçlendirme yoluna gitmiştir (Centro Nacional de Memoria, 2014, s.278). Bu faaliyetlerin sonucunda, örgütün 1991-1995 arasındaki yıllık gelirlerinin yüzde 41'ini; 2003'ten itibaren ise yarısından fazlasını uyuşturucu trafiğinden aldığı pay oluşturmuştur (UNODC, 2006, s.33; Centro Nacional de Memoria, 2014, s.195). Buna paralel olarak, 1999'dan itibaren, FARC'ın birçok yöneticisi uyuşturucu kartelleriyle ortaklık yapmakla, aynı şekilde de doğrudan uyuşturucu kaçakçılığı yapmakla suçlanmış ve bunlardan bazıları suçlamaları kabul ederek hüküm giymiştir (Centro Nacional de Memoria, 2014, ss.150-151).

Öte yandan, kuruluşunun ve varlığının amacı Kolombiya'da, kırsal bölgelerde yaşayan ve toprakla uğraşan nüfusların haklarını savunmak olan FARC, birçok durumda, bu grupların *coca* yerine başka gelir kaynakları sağlanması ve dolayısıyla uyuşturucu trafiğinden uzak durması yönünde görüş belirtmiş ve bu argümanın arkasında durabilmiştir. En somut örneklerinden biri olarak, 1990'ların sonunda, FARC'ın, hükümetle yürütülen barış müzakereleri sırasında, BM Uyuşturucu Kontrol Programı'yla koordineli biçimde *coca* yerine alternatif zirai ürünlerin ekiminin yapılmasına yönelik gösterdiği çabalar gösterilebilir (Leech, 2011, s.66). Yine, 2016'dan itibaren FARC'ın silah bırakmasını müteakip süreçte, örgütün gösterdiği çabalar sonucunda *coca* ekimi ve hasadı yapılan birçok bölgede farklı zirai ürünlerin üretimine başlanmış ve Kolombiya'da *coca* üretimi yüksek miktarda azalmıştır (UNODC, 2019, s.8).

Genel olarak değerlendirildiğinde, merkezî olarak uyuşturucu trafiğinden uzun bir dönem boyunca kâr sağlanması yönünde karar almış ve uygulamış olması ve ayrıca, örgütün gelirlerinin yaklaşık yarısının uyuşturucu trafiğinden sağlamış olması nedeniyle, FARC, bu çalışmada öne sürülen argümanlar doğrultusunda tam anlamıyla narko-terörist bir oluşumdur. Bununla birlikte, birçok gözlemcinin dikkat çektiği üzere, örgütün, en başta Kolombiya devleti tarafından muharip taraf olarak tanınması; terörist oluşumdan daha çok gerilla tanımlanmasına uyması; kontrol ettiği bölgelerde kendi otoritesini tesis edebilmek amacıyla, daha çok sosyo-ekonomik bir sorun olan uyuşturucu trafiğini düzenlemek zorunluluğunda olması; ve ayrıca, istisnai durumlar haricinde, uyuşturucu trafiğinin üretim aşamasından fazlasında rol almaması gibi nedenler (Leech, 2011, s.63-74), FARC için genel-geçer bir sınıflandırma yapmayı zorlaştırmaktadır.

Uyuşturucu trafiği ve terörizm ilişkisine bakıldığında Asya bölgesinin en yüksek üretim oranlarına sahip ülkelere rinden olan Afganistan ve trafiğin en belirgin düzenleyicisi Taliban da incelemeye değer birer örnek olarak ön plana çıkmaktadır. 2021 ortasından itibaren Afganistan'da yönetimi ele geçirmiş olan Taliban, kurulduğu 1994'ten itibaren terörü bir yöntem olarak kullanmaktadır. Küresel terörizm endeksine göre 2018'den bu yana Afganistan terörden en fazla etkilenen ülke olmaktadır. Bombalama ve intihar bombacılarını kullanarak saldırılar gerçekleştiren Taliban da en ölümcül terör örgütleri sıralamasında ilk sıradadır (Institute for Economics and Peace, 2020, ss.2-20). Eylemlerinin finansmanı için de uyuşturucu üretimi ve ticaretini kullanması, bu örgütün narko-terörist sınıflandırmasına dahil edilmesine yol açmaktadır.

1979'da Sovyet işgaline karşı başlayan mücahit direnişi ve sonrasında işgalin sona ermesiyle başlayan iç savaş dönemi, Afganistan'ın bir narko-devlet olarak anılmasına neden olmuştur (Weiner, 2004, s.22; Hussain, 2012, s.252). Bu süreçte, birbirlerine rakip durumdaki mücahit gruplar, eylemlerinin finansmanı için uyuşturucu üretimi ve kaçakçılığın yönelmiştir. 1994'te ismi yeni duyulmaya başlayan Taliban'ın 1996'da başkenti ele geçirebilmesinin ardında, Pakistan üzerinden aldığı dış yardımlar önemli yer tutmaktadır (Bose vd., 2018, s.230; Rashid, 2010, s.29). Bu durum, Pakistan-Afganistan arasında yoğun olarak gerçekleşen kaçakçılığının güvenli şekilde işleminin sağlanmasıyla başlamıştır. Bu desteğin de etkisiyle Taliban, zamanla kaçakçılık ve uyuşturucu ticareti üzerinde hakimiyet kurmuştur (Ewans, 2005, s.184). Söz konusu faaliyetler, Taliban'ı, ekonomik ve askerî kapasite bağlamında diğer gruplardan daha güçlü kılmış ve nihayetinde, örgüt, ülkenin tamamında otoritesini tesis etmiştir.

Taliban, 1996-2001 arasında İslam Emirliği adı altında hakimiyetini ilan etmiş olsa da uluslararası bir tanınma elde edememiştir. Zira, örgüt, ilk günlerinden itibaren şiddeti yoğun olarak kullanmıştır (Bose vd., 2018, s.4; Rashid, 2010, s.63). Bunlara ek olarak, El-Kaide ve Hakkani Ağ gibi terörist gruplarla olan işbirliği Taliban'ın terörizmle ilişkisini ön plana çıkarmıştır (Crews & Tarzi, 2008, ss.80-83). Bu dönemde, Afganistan'da bulunan El Kaide lideri Usame bin Ladin, Taliban'ın zaferini cihat mücadelesinin bir zaferi olarak görmüş ve bunun bir uzantısı olarak ABD ve Suudi ailesine cihat ilan ederek 1998 yılında Kenya ve Tanzanya'da ABD elçiliklerine karşı terör saldırıları düzenlemiştir. 9/11 sonrasında ABD Afganistan'dan bin Ladin'in verilmesini talep etmiş, Taliban yönetimi ise reddetmiştir. Tüm bunlar, Afganistan'ı ve Taliban'ı terörü destekleyen ülke ve örgüt sınıfına sokmuştur ve başarısız bir devlet olarak görülen Afganistan'ı bölgesel bir tehditten küresel bir tehdide çevirmiştir (Hussain, 2012, s.252). Bu bağlamda BMGK'nın 8 Aralık 1998'de aldığı 1193 sayı-

lı kararlarla Taliban yönetimi uluslararası teröristleri desteklemek, insan haklarına zarar vermek, uyuşturucu ticareti yapmak ve ateşkesi kabul etmemekle suçlanmıştır.¹⁸

İç savaş döneminin etnik-dini-aşiret temelinde bölünmüş toplumsal yapısına paralel olarak uyuşturucu endüstrisi de benzer eksenlerde bölünmüş durumdadır ve bu nedenle Latin Amerika'dakine benzer uyuşturucu karteli tipi yapılanmalar, Afganistan örneğinde görülmemektedir (Weiner, 2004, s.23). İç savaş sırasında ortaya çıkan savaş ağaları aynı zamanda uyuşturucu ekonomisinin de aktörleridir ve hem birbirleriyle hem de merkezî otoriteyle çatışma ve rekabet hâlinindedirler. Taliban'ın başarısının bir kısmı, bu bölünmüş ve rakip liderleri zor veya rızayla kontrolü altına almak olmuştur. Bu nedenle, İslami ideallere sahip olmalarına rağmen uyuşturucu üretimi ve ticaretine karşı olmalarını beklemek mümkün değildir. Bu durum çelişkili gibi gözükse de buna çözüm olarak uyuşturucunun iç tüketimine karşı çıkmışlar fakat bir dış ticaret metası olarak ve 'Batılıları zehirleyen' bir nevi 'cihat aracı' olarak kabul etmişlerdir (Rashid, 2010, s.118). 2001 yılındaki bir senelik uyuşturucu yasağının arkasında da İslami gerekçelerden ziyade, uluslararası toplumun onayını kazanarak tanınma elde etmek ve arz-talep dengesini değiştirerek uyuşturucu fiyatlarını artırmak gibi nedenler bulunmaktadır (Rubin, 2004, ss.3-4; 2013, s.103). Bu bağlamda Taliban, küresel ölçekte bir narko-terör örgütü olarak görülmekte, hatta, bazı gözlemciler tarafından 'Afgan uyuşturucu karteli' olarak nitelendirilmektedir (Bewley-Taylor, 2013, s.9; Shannon, 2021).

Taliban, afyon üretiminin ve ticaretinin sürmesi için gerekli olan güvenliği sağlayarak hem kendisine olan desteği artırmış hem de bunun karşılığında üretim ve ticaretten yüzde on-yirmi arası 'vergi' olarak mali gücünü yıllık 400 milyon ile 1,5 milyar dolar arası olacak şekilde artırmıştır (Mansfield, 2018, s.344; UN Security Council, 2012). Küresel ölçekte afyon piyasasının yüzde 83'lük bir miktarını karşılayan Afganistan (UNODC, 2021), uyuşturucu ticaretinde dünyanın sayılı ülkeleri arasında yer almaktadır ve bunun mali getirisinin getirdiği güçle Taliban, ABD işgalinin bitmesi sonrası günler içerisinde Kabil'i ele geçirmeyi başarmıştır.

Sonuç itibarıyla, Taliban'ın Hakkani Ağı, el-Kaide gibi terör örgütleriyle ilişkilerini sürdürmesi ve şiddeti yönetiminde gündelik bir araç olarak kullanmaya devam etmesi, temel gelir kaleminin uyuşturucu olması, ayrıca uyuşturucu üretimi ve ticaretinin güvenliğini sağlayarak üretici ve savaş ağalarından destek sağlamış ve bu sayede iktidarı daha kolay elde etmiş olması nedenleriyle, bir narko-terör örgütü olduğu ifade edilebilir.

SONUÇ

Bu çalışma, önemi ve güncelliği hem akademik düzlemde hem de pratikte gündendüne artmakta olan terörizm ve narko-terörizm tartışmalarına iki bağlamda katkı sunmayı hedeflemiştir: Bunlardan ilki; Türkiye'de göreceli olarak az yer bulan narko-terörizm kavramı ve pratikleri için hem bir çerçeve sunmak hem de modelleme önermektir. İkinci olarak, çalışma, hâlihazırda çok sayıda olan narko-terörizm kavram-sallaştırması ve kriterlerini tartışmakta ve literatürdeki bulanıklığa son vermek adına yalnızca, suç örgütlerinin değil, terörist oluşumların da bir sınıflandırmasını yapmaktadır.

Çalışmada gösterildiği üzere narko-terörizme dair tek ve genel-geçer bir tanım önermek mümkün değildir. Bu sebeple çalışma, Makarenko'nun uyuşturucu-terör bağıntısında hareketle hangi yapılanmaların ve süreçlerin narko-terörist ve narko-terörizm olarak değerlendirilebileceğine dair bazı kriterler önermekle yetinmiş ve bunları, en yalın biçimde, iki farklı vakaya uyarlamıştır. Bu doğrultuda, en başta Medellín Karteli ve diğer büyük Kolombiyalı grupların 1980'lerden 1996'ya kadar gerçekleştirdiği; aynı zamanda, 2000'li yılların başından itibaren günümüze kadar gelen ve devam eden Kolombiyalı büyük uyuşturucu kartellerinin devamı niteliğindeki *Los Zetas*, Sinaloa Karteli ve CJNG gibi örgütlerin sistematik şiddet eylemleri gerçek narko-terörizm örnekleri olarak incelenmiştir. Önerilen kriterler doğrultusunda çalışma, dünyada ilk defa narko-terörist örgütlenme olarak nitelendirilen FARC için farklı nedenlerle genel-geçer bir sınıflandırma yapmanın zor olduğunu savunmuştur. Öte yandan Taliban, uyuşturucu trafiğinin birçok sürecinde rol alması ve bu trafiği düzenleyici bir aktör olması itibarıyla narko-terörist örgüt olarak sınıflandırılmıştır.

Sonuç itibarıyla, bu çalışmanın da gösterdiği üzere, narko-terörizm kavramı ve olgusu her geçen gün birçok toplumun ve uluslararası siyasetin öncelikli konularından biri hâline gelmiştir ve önemi daha da artmaktadır. Bu doğrultuda, bu çalışma, öncelikli olarak Türkiye'de devam eden terör sorunu ve PKK'nın uyuşturucu trafiğindeki yeri ve sınıflandırılması ile Filipinler ve Myanmar'da devam eden uyuşturucu trafiğiyle bağlantılı vakaların anlaşılabilirliği ve anlamlandırılabilirliğine dair gelecek çalışmalara bir örnek sunmakta ve literatüre katkıda bulunmaktadır.

Etik: Bu makalenin yayınlanmasıyla ilgili herhangi bir etik sorun bulunmamaktadır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazarlık Katkıları: Fikir: O.A., A.G.Y.; Tasarım: O.A., A.G.Y.; Denetleme: G.P.E.G.; Kaynaklar: O.A., A.G.Y., G.P.E.G.; Veri Toplaması ve/veya İşlemesi: O.A., A.G.Y., G.P.E.G.; Analiz ve/veya Yorumlama: O.A., A.G.Y., G.P.E.G.; Literatür Taraması: O.A., A.G.Y., G.P.E.G.; Yazıyı Yazan: O.A., A.G.Y., G.P.E.G.; Eleştirel İnceleme: O.A., A.G.Y., G.P.E.G.

¹⁸1999'da 1267 nolu benzer bir karar daha alınmıştır. 2011 yılında BMGK'nın 1988 ve 1989 sayılı yaptırım kararları almıştır.

Çıkar Çatışması: Yazar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve/veya yayınlanması ile ilgili olarak herhangi bir potansiyel çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

Ethics: There are no ethical issues with the publication of this manuscript.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Concept – O.A., A.G.Y.; Design – O.A., A.G.Y.; Supervision – G.P.E.G.; Resources – O.A., A.G.Y., G.P.E.G.; Data Collection and/or Processing – O.A., A.G.Y., G.P.E.G.; Analysis and/or Interpretation – O.A., A.G.Y., G.P.E.G.; Literature Search – O.A., A.G.Y., G.P.E.G.; Writing Manuscript – O.A., A.G.Y., G.P.E.G.; Critical Review – O.A., A.G.Y., G.P.E.G.

Conflict of Interest: The author declared no potential conflicts of interest with respect to the research, authorship, and/or publication of this article.

Financial Disclosure: The authors declared that this study has received no financial support.

KAYNAKLAR

- Asal, V., Milvard B., & Schoon E. W. (2015). When terrorists go bad: Analyzing terrorist organizations' involvement in drug smuggling. *International Studies Quarterly*, 59, 112–123. [CrossRef]
- Atehortúa Cruz, A. L. & Rojas Rivera, D. M. (2008). El narcotráfico en Colombia. *Pioneros y capos. Historia y Espacio*, 4(31), 1–27.
- Atsa'am, D. D., Wario R, & Emokpaire Okpo F. (2020). A New terrorism categorization based on casualties and consequences using hierarchical clustering. *Journal of Applied Security Research*, 15 (3), 369–384. [CrossRef]
- Beers, R. & Taylor, F. (2002). Narco-terror: The worldwide connection between drugs and terror. U.S. Department Of State. <https://2001-2009.State.Gov/P/Inl/Rls/Rm/8743.Htm>.
- Benavie, A. (2009). *Drugs: America's holy war*. Routledge.
- Bewley-Taylor, D. (2013). Drug trafficking and organised crime in Afghanistan. *The RUSI Journal*, 158(6), 6–17.
- Björnehed, E. (2004). Narco-terrorism: The merger of the war on drugs and the war on Terror. *Global Crime*, 6(3-4), 305–324. [CrossRef]
- Bose, S., Motwani, N., & Maley, W. (2018). *Afghanistan: Challenges and prospects*. Routledge.
- Campbell, H. & Hansen, T. (2014). Is narco-violence in Mexico terrorism? *Bulletin of Latin American Research*, 33(2), 158–174. [CrossRef]
- Carroll, R. (2010). Hillary Clinton: Mexican drugs war is Colombia-style insurgency (The Guardian). <https://www.theguardian.com/world/2010/sep/09/hillary-clinton-mexican-drug-war-insurgency>
- Cavelty, M. D. & Balzacq, T. (Ed.) (2017). *Routledge handbook of security studies*. Routledge.
- Centro Nacional de Memoria Histórica (2014). *Guerrilla y Población Civil: Trayectoria de las FARC, 1943-2013*. Imprenta Nacional de Colombia.
- Chelin, R. P. (2020). From the Islamic State of Algeria to the Economic Caliphate of the Sahel, The Transformation of the Al-Qaeda in the Islamic Maghreb. *Terrorism and Political Violence*, 32(6), 1186–1205. [CrossRef]
- Chenoweth, E. & Lawrence, A. (Ed.) (2010). *Rethinking violence: States and non-state actors in conflict*. The MIT Press. [CrossRef]
- Chepesiuk, R. (2001). *The war on drugs: An international encyclopedia*. ABC-CLIO.
- Civico, A. (2015). *The para-state: An ethnography of Colombia's death squads*. University of California Press. [CrossRef]
- Colombia Reports (2019, 22 Mayıs). *Parapolitics*. <https://colombiareports.com/parapolitics/>
- Correa-Cabrera, G. (2017). *Los Zetas Inc.: Criminal corporations, energy, and civil war in Mexico*. University of Texas Press. [CrossRef]
- Crenshaw, M. (2000). The psychology of terrorism: An agenda for the 21st century. *Political Psychology*, 21(2), 405–420. [CrossRef]
- Crews, R. D. & Tarzi, A. (2008). Introduction. R. Crews, & A. Tarzi (Ed.). *The Taliban and the Crisis of Afghanistan* (pp. 1–58). Harvard University Press. [CrossRef]
- de Goede, M. (2018). *Counter-Terrorism Financing Assemblages After 9/11*. C. King, (Ed.). *The Palgrave Handbook of Criminal and Terrorism Financing Law* (pp. 755–779). Palgrave Macmillan. [CrossRef]
- Dishman, C. (2001). Terrorism, crime, and transformation. *Studies in Conflict & Terrorism*, 24(1), 43–58. [CrossRef]
- Donati, J. & de Córdoba, J. (2019). Trump Says U.S. to Designate Mexican Drug Cartels as Terrorists. *The Wall Street Journal*, <https://www.wsj.com/articles/trump-says-u-s-to-designate-mexican-drug-cartels-as-terrorist-11574831409>
- Durán-Martínez, A. (2018). *The politics of drug violence: Criminals, cops, and politicians in Colombia and Mexico*. Oxford University Press.
- Eccarius-Kelly, V. (2012). Surreptitious lifelines: A structural analysis of the FARC and the PKK. *Terrorism and Political Violence*, 24(2), 235–258. [CrossRef]
- Ewans, M. (2005). *Conflict in Afghanistan: Studies in Asymmetric Warfare*. Routledge. [CrossRef]
- Felbab-Brown, V. (2009). *Shooting Up: Counterinsurgency and the War on Drugs*. Brookings Institution Press.
- Forest, J. F. (2012). Criminals and terrorists: An introduction to the special issue. *Terrorism and Political Violence*, 24(2), 171–179. [CrossRef]
- Grillo, I. (2011). *El Narco: Inside Mexico's Criminal Insurgency*. Bloomsbury Press.
- Hoffman, B. (1998). *Inside terrorism*. Columbia University Press.

- Hudson, R. A. (1995). Colombia's palace of justice tragedy revisited: A critique of the conspiracy theory. *Terrorism and Political Violence*, 7(2), 93–142. [CrossRef]
- Hussain, S. (2012). Looking for 'tribals' without politics, 'warlords' without history: the drug economy, development and political power in Afghanistan. *Identities: Global Studies in Culture and Power*, 19(3), 249–267. [CrossRef]
- Institute for Economics and Peace (2020). *Global Terrorism Index 2020: Measuring the Impact of Terrorism*. <https://reliefweb.int/report/world/global-terrorism-index-2020-measuring-impact-terrorism>
- Jones, N. P. (2018). The strategic implications of the *cártel de jalisco nueva Generación*. *Journal of Strategic Security*, 11(1), 19–42. [CrossRef]
- Kaldor, M. & Rangelov, I. (Ed.) (2014). *The Handbook of Global Security Policy*. Wiley Blackwell. [CrossRef]
- Langari, A. Z. (2015). *Drug Problem in Afghanistan*. Afghanistan Independent Human Rights Commission. www.aihrc.orh.af.
- Laqueur, W. (1977). *Terrorism*. Weidenfeld & Nicolson.
- Leech, G. (2011). *The FARC: The Longest Insurgency*. Zed Books. [CrossRef]
- Lewis, D. (2014). Crime, terror and the state in Central Asia. *Global Crime*, 15(3-4), 337–356. [CrossRef]
- López-Hernández, C. (2016). ¿Adiós a las FARC! ¿Y ahora qué?. Penguin Random House Grupo Editorial.
- Lozano, P. (1985). ¿'Narcoguerrilla' en Colombia?. *El País*, https://elpais.com/diario/1985/11/24/internacional/501634811_850215.html
- Lupsha, P. A. (1989). Towards an etiology of drug trafficking and insurgent relations: The phenomenon of narco-terrorism. *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice*, 13(2), 61–75. [CrossRef]
- MacDonald, D. (2007). *Drugs in Afghanistan: Opium, outlaws and scorpion Tales*. Pluto Press.
- Madrazo-Lajous, A., Calzada-Olvera, R., & Romero Vadilla, J. J. (2018). *La 'guerra contra las drogas': Análisis de los combates de las fuerzas públicas 2006-2011*. *Política y Gobierno*, 25(2), 379–402.
- Makarenko, T. (2004a). The crime–terror continuum: Tracing the interplay between transnational organised crime and terrorism. *Global Crime*, 6(1), 129–145.
- Makarenko, T. (2004b). Terrorism and transnational organized crime: Tracing the crime terror nexus in Southeast Asia. P. Smith (Ed.). *Terrorism and Transnational Violence in Southeast Asia: Challenges to States and Regional Stability*. M.E. Sharpe [ePub formatlı elektronik kitap]. [CrossRef]
- Mansfield, D. (2018). Turning deserts into flowers: settlement and poppy cultivation in southwest Afghanistan. *Third World Quarterly*, 39(2), 331–349. [CrossRef]
- Mansfield, D. (2020). *Narcotics and Counter-narcotics*. B. R. Rubin (Ed.). *Afghanistan: what everyone needs to know*. (pp. 204–229). Oxford University Press. [CrossRef]
- Martin, G. (2006). *Understanding terrorism: Challenges, perspectives and issues*. (Second. ed). Sage Publications.
- Mazzei, J. (2009). *Death squads or self-defense forces? How paramilitary groups emerge and threaten democracy in Latin America*. The University of North Carolina Press.
- Norman, S. V. (2018). Narcotization as a security dilemma: the FARC and Drug Trade in Colombia. *Studies in Conflict and Terrorism*, 41(8), 638–659. [CrossRef]
- Pacheco, F. (2009). Narcoterrorism: How has narcoterrorism settled in Mexico? *Studies in Conflict and Terrorism*, 32(12), 1021–1048. [CrossRef]
- Phillips, B. J. (2015). How does leadership decapitation affect violence? The case of drug-trafficking organizations in Mexico. *The Journal of Politics*, 77 (2). [CrossRef]
- Phillips, T. (2020). More than 60,000 people are missing amid Mexico's drug war, officials say (The Guardian), 6 Ocak. Erişim tarihi: 17.3.2022. <https://www.theguardian.com/world/2020/jan/06/mexico-drug-war-missing-estimate>.
- Pinzón, V. G. (2015). *Cooperación y Seguridad en la Guerra contra las drogas: El Plan Colombia y la Iniciativa Mérida*. Universidad Nacional de Colombia.
- Polit-Dueñas, G. (2013). *Narrating narcos: Stories from Culiacán and Medellín*. University of Pittsburgh Press.
- Rashid, A. (2010). *Taliban: The power of militant Islam in Afghanistan and beyond*. I.B.Tauris & Co Ltd.
- Rogers, A., Castree, N. & Kitchin, R. (2013). *Oxford dictionary of human Geography*. Oxford University Press.
- Rossi, N. (2014). Breaking the nexus: conceptualising 'illicit sovereigns'. *Global Crime*, 15(3-4), 299–319. [CrossRef]
- Rubin, B. R. (2004). *Road to ruin: Afghanistan's booming opium industry*. Center for International Cooperation. <https://cdn.americanprogress.org/wp-content/uploads/kf/ROADTORUIN.PDF>
- Rubin, B. R. (2013). *Afghanistan from the Cold War through the War on Terror*. Oxford University Press.
- Ruggiero, V. (Ed.) (2019). *Organized Crime and Terrorist Networks*, Routledge Studies in Crime and Society. Routledge. [CrossRef]
- Sanderson, T. M. (2004). Transnational terror and organized crime: Blurring the lines. *SAIS Review*, 24 (1), 49–61. [CrossRef]
- Sandoval, E. A., Cabrera, D. J., & Jorquera A.B. (2020). Does the end justify the means? The FARC and drug trafficking as a related crime. *Revista Científica General José María Córdova*, 18(32), 840–856. [CrossRef]
- Schmid, A. P. (2011). *Glossary and Abbreviations of Terms and Concepts Relating to Terrorism and Counter-terrorism*. A. P. Schmid (Ed.). *Routledge Handbook of Terrorism Research içinde* (pp. 598–703). Routledge. [CrossRef]
- Victimas. (2013). *Las Cifras del Mal (Semana)*. <https://www.semana.com/nacion/articulo/cifras-de-atentados-victimas-de-escobar/365633-3/>
- Shannon, E. (2021). *Now comes the Taliban narco-state*.

- (Washington post). <https://www.washingtonpost.com/opinions/2021/08/17/taliban-narco-state-afghanistan/>
- Shiraz, Z. (2013). Drugs and Dirty Wars: intelligence cooperation in the global South. *Third World Quarterly*, 34 (10), 1749–1766. [CrossRef]
- Special Inspector General for Afghanistan Reconstruction (SIGAR) (2018). Counternarcotics: Lessons from the U.S. Experience in Afghanistan. <https://www.sigar.mil/pdf/lessonslearned/SIGAR-18-52-LL-Executive-Summary.pdf>.
- Stohl, M. (2008). Old myths, new fantasies and the enduring realities of terrorism. *Critical Studies on Terrorism*, 1(1), 5–16. [CrossRef]
- Sullivan, J. P. (2014). Transnational Crime. Kaldor, M., & Rangelov I., (Eds.). *The Handbook of Global Security Policy*, (pp. 160–174). Wiley Blackwell. [CrossRef]
- UN Security Council (2012). First report of the Analytical Support and Sanctions Implementation Monitoring Team submitted pursuant to resolution 1988 (2011): Concerning the Taliban and associated individuals and entities (Rep. No 683). https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_2012_683.pdf
- United Nations (UN) (1998). Security council condemns attacks on United Nations personnel in Taliban-held territories of Afghanistan. (Press Release SC/6567). <https://www.un.org/press/en/1998/19980828.sc6567.html>
- United Nations Office on Drugs and Crime (2006). Violence, crime, and illegal arms trafficking in Colombia. Calvani, S. vd. (Ed.). United Nations.
- United Nations Office on Drugs and Crime (2019). Conclusions and policy implications (World Drug Report 2019). 17.12.2021. https://wdr.unodc.org/wdr2019/prelaunch/WDR19_Booklet_1_EXECUTIVE_SUMMARY.pdf.
- United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) (2021). Drug market trends: Cannabis, Opioids. (World Drug Report 2021 WDR21). <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/wdr2021.html>.
- Walker, R. T. (2021). NAFTA's cartel economy. *Annals of the American Association of Geographers*, 111(1), 252–265. [CrossRef]
- Warde, I. (2007). The war on terror, crime and the shadow Economy in the MENA Countries. *Mediterranean Politics*, 12(2), 233–248. [CrossRef]
- Weinberg, L., Pedahzur, A. & Hirsch-Hoefler, S. (2004). The Challenges of Conceptualizing Terrorism. *Terrorism and Political Violence*, 16(4), 777–794. [CrossRef]
- Weiner, M. (2004). An Afghan 'narco-state'? Dynamics, assessment and security implications of the afghan opium industry (Policy Paper 158). Canberra Papers on Strategy & Defense. <https://sdsc.bellschool.anu.edu.au/experts-publications/publications/3080/afghan-narco-state-dynamics-assessment-and-security>.
- Williams, P. (1994). Transnational criminal organizations and international security. *Survival*, 36(1), 96–113. [CrossRef]
- Williams, P. (2012). The terrorism debate over mexican drug trafficking violence. *Terrorism and Political Violence*, 24(2), 259–278. [CrossRef]